

OLAF WŁODKOWSKI

UNIwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0003-3127-6600

W kierunku autorytarnego prawa karnego. Rozważania o nadużywaniu represji karnej na tle wybranych zmian wprowadzonych ustawą nowelizującą Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r.

I. Uwagi wprowadzające

Każda zmiana ustroju, nawet ta dokonywana bez zmiany Konstytucji, obejmuje swoim zakresem różne obszary prawa. Przeobrażenia do jakich doszło na przestrzeni ostatnich kilku lat w polskim prawie są oceniane jako pozostające w sprzeczności z demokratycznym państwem prawnym i służące budowaniu autorytarnego systemu sprawowania władzy. Jedną z płaszczyzn prawa, która najintensywniej odzwierciedla ustrój, który ma zabezpieczać, jest prawo karne¹. W przypadku tej gałęzi prawa, w ostatnim okresie nastąpiły intensywne zmiany. Uchwalonym w ostatnim czasie aktem prawnym, który wprowadza istotne zmiany w obszarze prawa karnego *sensu stricto* jest ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 7 lipca 2022 r.² Obszerność zmian, jaka nastąpiła w prawie karnym w związku z wejściem w życie ustawy nowelizującej Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r. uzasadnia ograniczenie pola badawczego do wybranych zagadnień. Z tego względu przedmiotem rozważań uczyniono zmiany w obszarze katalogu kar za przestępstwo z art. 32 k.k. oraz zagrożenia karą za przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego i ustaw pozakodeksowych przewidujących odpowiedzialność karną za przestępstwa.

¹ Zob. J. Giezek, *Funkcje prawa karnego w autorytarnym systemie sprawowania władzy*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, nr 1, s. 186.

² Dz.Ź. z 2022 r. poz. 2600 ze zm., dalej jako nowelizacja Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.

II. Założenia polityczno-kryminalne Kodeksu karnego z 1997 r.

Punktem odniesienia do dalszych rozważań będzie przypomnienie, doskonale znanych środowisku karnistów, założeń polityczno-kryminalnych leżących u podstaw Kodeksu karnego z 1997 r. Podstawowym założeniem Kodeksu karnego z 1997 r. była konieczność przyjęcia przez prawo karne nowej aksjologii odpowiadającej demokratycznemu państwu prawa, w którym prawo karne służy ochronie systemu podstawowych wartości i nie jest przede wszystkim instrumentem polityki. Nowe prawo karne oparte zostało także na założeniu, że może być tylko pomocniczym środkiem zapobiegania przestępczości, a jego efektywność uwarunkowana jest wieloma czynnikami. Odrzucono założenie dominujące w powojennym prawie karnym, iż efektywność zwalczania przestępczości zależna jest w decydującym stopniu od surowości represji karnej³. W przypadku drobnej i średniej przestępczości za zasadne uznano stworzenie systemu kar i środków karnych opartych na traktowaniu kary pozbawienia wolności jako *ultima ratio*. Kodeks karny z 1997 r. wprowadził także szereg rozwiązań normatywnych w postaci instrumentów karnoprawnych, które miały służyć rozwiązaniu konfliktu wywołanego przez przestępstwo. Podstawową instytucją, która odpowiada tak przyjętemu założeniu jest

³ M. Melezini, *Punitowność wymiaru sprawiedliwości karnej w Polsce w XX wieku*, Białystok 2003, s. 166; A. Zoll, *Założenia polityczno-kryminalne kodeksu karnego w świetle wyzwań współczesności*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 9-10, s. 47 i n.; T. Kaczmarek, *Kryminalno-polityczne założenia nowego Kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1997, t. 1; tegoż, *Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne oraz kryminalno-polityczne założenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, t. 3, s. 9-27; A. Marek, *Nowy Kodeks karny – zasady odpowiedzialności, nowa polityka karna*, „Monitor Prawniczy” 1997, nr 12, s. 474-475; V. Konarska-Wrzošek, *Racjonalność i sprawiedliwość karania w świetle unormowań kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] *Doctrina multiplex veritas una. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu, Twórcy Katedry Kryminalistyki*, red. V. Kwiatkowska-Darul, A. Marek, A. Bulsiewicz, Toruń 2004, s. 375-382; Ż. Sienkiewicz, *Z rozważań o karach i środkach karnych o charakterze majątkowym (w świetle przepisów Kodeksu karnego z 1997 r.)*, „Archiwum Kryminologii” 2007-2008, t. 29-30, s. 629-633; T. Szymanowski, *W kwestii represyjności Kodeksu karnego z 1997 r. (na tle kodeksów karnych z 1932 r. i 1969 r.)*, „Przegląd Prawa Karnego” 1998, nr 18, s. 41-54; A. Marek, *Kodyfikacja prawa karnego w Polsce na tle przemian społeczno-ustrojowych*, [w:] *Przemiany polskiego prawa*, red. E. Kustra 2001, s. 192-197. Natomiast zdaniem J. Kochanowskiego: „Kodeks karny z 1997 r. opiera się na dwóch zasadniczych założeniach, tj.: daleko posuniętej, w szczególności w stosunku do poprzedniego stanu prawnego, liberalizacji odpowiedzialności karnej oraz resocjalizacyjnym modelu odpowiedzialności karnej – zob. J. Kochanowski, *Redukcja odpowiedzialności karnej. Analiza i ocena założeń Kodeksu karnego z 1997 r. na tle innych polskich kodyfikacji karnych*, Warszawa 2000. W zbliżony sposób oceniał założenia polityczno-kryminalne Kodeksu karnego z 1997 r. W. Mąciór. Jego zdaniem: „U podstaw kodeksu karnego legły trzy zasadnicze czynniki: ideologia liberalizmu w prawie karnym, wiara w resocjalizację przestępców, znacznie większa troska o przestępców aniżeli ofiary” – zob. W. Mąciór, *Złe prawo trzeba zmieniać*, „Rzeczpospolita” 2005, nr 157; zob. także tego Autora: *Założenia polityki karnej w projekcie kodeksu karnego z 1995 r.*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 9, s. 70-71; K. Daszkiewicz, *Kodeks karny – „liberalny czy racjonalny”?*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 57-65.

naprawienie szkody. Ważną zmianą wprowadzoną przez Kodeks karny z 1997 r. była także rezygnacja z kary śmierci⁴ czy konfiskaty mienia. Miejsce kary śmierci, zajęła kara dożywotniego pozbawienia wolności⁵. Tak przyjęte założenia polityczno-kryminalne Kodeksu karnego z 1997 r. zostały ocenione jako przejaw demokratycznego państwa prawnego.

Wejście w życie Kodeksu karnego z 1997 r. spotkało się ze zróżnicowaną oceną. W przypadku środowiska naukowego leżące u podstaw Kodeksu karnego z 1997 r. założenia polityczno-kryminalne zasadniczo spotkały się z pozytywnym odbiorem. Odmienne stanowisko prezentowali politycy, którzy nową regulację prawa karnego traktowali w kategoriach daleko idącej liberalizacji odpowiedzialności karnej. Przypomnienia wymaga, że tak formułowana ocena dokonywana była z perspektywy porównawczej z totalitarnym prawem karnym okresu PRL, a w szczególności z wyeliminowaniem z systemu polskiego prawa karnego kary śmierci i konfiskaty mienia⁶ oraz surową polityką karania sprawców przestępstw⁷. Następstwem tej krytyki były wnoszone do Sejmu RP projekty zmian Kodeksu karnego z 1997 r., czy nawet projekty nowych Kodeksów karnych⁸. Podstawowym ich założeniem było przywrócenie do porządku polskiego prawa karnego szeregu rozwiązań prawa karnego okresu PRL. Zaostrzenie odpowiedzialności karnej stało się jednym z głównych postulatów kolejnych kampanii wyborczych⁹.

⁴ Zob. K. Bagan-Kurluta, G.B. Szczygieł, *Zobowiązania międzynarodowe Polski a koncepcja kary śmierci*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 1, s. 3-16.

⁵ W literaturze przedmiotu niejednokrotnie wyrażono opinie, że obecność kary dożywotniego pozbawienia wolności w katalogu kar z art. 32 k.k. stanowi wysoką cenę za usuniętą z polskiego porządku prawnego karę śmierci.

⁶ G. Rejman, *Zasady Kodeksu karnego z 1997 r.*, „Studia Iuridica” 2000, nr 38, s. 134-135.

⁷ L. Gardocki, *Prawo karne lat osiemdziesiątych*, [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008, s. 64-73.

⁸ W tym ostatnim przypadku należy w szczególności wskazać na skierowany do Sejmu RP IV kadencji *Obywatelski Projekt Kodeksu karnego*, druk Sejmowy nr 775. Następnie projekt ten został ponownie wniesiony do Sejmu RP V kadencji, jako *Obywatelski projekt Kodeksu karnego*, druk Sejmowy nr 430 z dnia 22 marca 2006 r. T. Szymanowski, *Nowelizacja prawa karnego po 1998 r. a represyjność polityki karnej w Polsce*, [w:] *Kary długoterminowe. Polityka karna. Wykonywanie. Warunkowe zwolnienie*, red. T. Gardocki, Warszawa 2006, s. 172-194. Zob. M. Melezini, *Proponowane zmiany w regulacji kar*, [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022; J. Warylewski, *Nowelizacja kodeksu karnego po siedmiu latach obowiązywania – prezentacja i próba oceny wybranych propozycji*, [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasa Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006, s. 627-638; A. Muszyńska, *Uwagi na temat kierunku zmian prawa karnego materialnego w latach 2015-2019*, „Przegląd Prawa i Administracji”, nr 120/2, s. 191-202; T. Bojarski, *Kierunek zmian dokonanych w kodeksie karnym z 1997 r. Charakterystyka ogólna*, [w:] *Zmiany w polskim prawie karnym po wejściu w życie kodeksu karnego z 1997 r.*, red. T. Bojarski, K. Nazar, A. Nowosad, M. Szwarczyk, Lublin 2006, s. 21-31.

⁹ W. Wróbel, *Spór o „dostateczny poziom represyjności” prawa karnego w płaszczyźnie legislacyjnej*, [w:] *Represyjność polskiego prawa karnego*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2008, s. 13; M. Mozgawa, *Kilka*

III. Modyfikacja katalogu kar z art. 32 k.k.

Do 1 października 2023 r. katalog kar za przestępstwa z art. 32 k.k. obejmował 5 kar, tj. karę grzywny, karę ograniczenia wolności, karę pozbawienia wolności, karę 25 lat pozbawienia wolności oraz karę dożywotniego pozbawienia wolności. Od wejścia w życie Kodeksu karnego do momentu uchwalenia ustawy nowelizującej Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r. katalog kar z art. 32 k.k. nie ulegał modyfikacjom. W tym sensie regulacja normatywna kształtująca katalog kar za przestępstwa z art. 32 k.k. okazała się stabilna. Nie oznacza to jednak, że treść poszczególnych kar na przestrzeni 25 lat obowiązywania Kodeksu karnego nie ulegała modyfikacjom. Przykładem kary, której treść ulegała dynamicznym zmianom jest kara ograniczenia wolności. Patrząc z perspektywy zawartości normatywnej kar tworzących katalog kar z art. 32 k.k., zauważalna jest przewaga kar o charakterze izolacyjnym. Tak przyjęte ustawodawcze rozwiązanie znajduje swoje przełożenie na zagrożenie karą za poszczególne przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego i ustaw dodatkowych przewidujących odpowiedzialność karną. Sankcją karną dominującą za przestępstwa jest kara pozbawienia wolności w różnych jej odmianach. Jednocześnie ustawodawca przewidział w części ogólnej Kodeksu karnego szereg rozwiązań normatywnych stwarzających możliwość ograniczenia stosowania w praktyce kary pozbawienia wolności w odniesieniu do drobnej i średniej przestępczości.

Na przestrzeni ponad 25 lat obowiązywania Kodeksu karnego wyrażono wiele zastrzeżeń względem unormowania z art. 32 k.k. Zasadniczo dotyczyły one kar o charakterze izolacyjnym w szczególności kary 25 lat pozbawienia wolności oraz kary dożywotniego pozbawienia wolności¹⁰. Jednocześnie sformułowano w literaturze przedmiotu liczne postulaty *de lege ferenda*. Związane one były zasadniczo z wyeliminowaniem z katalogu kar z art. 32 k.k. kary 25 lat pozbawienia wolności i kary dożywotniego pozbawienia wolności, przy jednoczesnej propozycji modyfikacji granic terminowej kary pozbawienia wolności¹¹.

uwag na temat Kodeksu karnego z 1997 r., [w:] *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009, s. 88. Zob. także T. Kaczmarek, *Racjonalny ustawodawca wobec opinii publicznej*, [w:] *idem*, *Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 50-lecia naukowej twórczości*, t. 2: *Lata 2006–2015*, Wrocław 2016, s. 61–74.

¹⁰ Zob. m.in. R. Zawłocki, *Przeciw karze dożywotniego pozbawienia wolności w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1996, nr 6, s. 110–121; L. Wilk, *Kara dożywotniego pozbawienia wolności i problemy jej tagodzenia*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 6, s. 18–19; M. Melezini, *Granice czasowe kary pozbawienia wolności (stan obecny i proponowane zmiany)*, [w:] *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska, Warszawa 2005, s. 458–459, 461–462.

¹¹ Zob. M. Melezini, *Proponowane...*, s. 172–173; *eadem*, *Granice...*, s. 453; *eadem*, *Czy zastrzyć represję karną. O projektach nowelizacji Kodeksu karnego*, [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje...*, s. 148–157.

Nowelizacja Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. wprowadziła istotne zmiany w zakresie katalogu kar z art. 32 k.k. Wyliminowana została kara pośrednia pomiędzy karą pozbawienia wolności a karą dożywotniego pozbawienia wolności, tj. kara 25 lat pozbawienia wolności. W jej miejsce ustawodawca nie wprowadził nowej kary. Zgodnie z tak przyjętym założeniem katalog kar z art. 32 k.k. po wejściu w życie tej zmiany obejmuje cztery kary, tj. karę grzywny, karę ograniczenia wolności, karę pozbawienia wolności i karę dożywotniego pozbawienia wolności. Ułożenie kar w katalogu kar z art. 32 k.k. pozostawione zostało bez zmian. Jest to w dalszym ciągu ułożenie od kary najmniej dolegliwej (kara grzywny) do kary najsurowszej (kara dożywotniego pozbawienia wolności).

Ustawodawca w dalszym ciągu utrzymał karę dożywotniego pozbawienia wolności. Jak wskazano w *Uzasadnieniu do nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.*, utrzymanie tej kary jest „niezbędne z uwagi na potrzebę wykluczenia pewnej kategorii sprawców niebezpiecznych z życia społecznego”¹². Dokonując analizy zagrożenia karą za przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego, wypada zauważyć, że po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zakres zagrożenia tą karą uległ rozszerzeniu. Mianowicie orzeczenie kary dożywotniego pozbawienia wolności staje się możliwe także za dotychczasowe przestępstwo z art. 197 § 3 pkt 2 k.k. i art. 197 § 4 k.k. oraz za nowy typ kwalifikowany z art. 197 § 5 k.k. Wymaga także wskazania, że zmianom zagrożenia karą za te przestępstwa towarzyszy zmiana dolnej granicy albo górnej granicy terminowej kary pozbawienia wolności. Przykładowo, mając na uwadze przestępstwo zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem, zmiana kształtuje się w następujący sposób. Do wejścia w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. przestępstwo to było zbrodnią zagrożoną w sankcji karnej prostej karą pozbawienia wolności od lat 5 (do lat 15). Po zmianie przestępstwo to pozostało zbrodnią, zagrożoną w sankcji karnej alternatywnej karą pozbawienia wolności od lat 5 (do lat 30) i karą dożywotniego pozbawienia wolności. Jednocześnie po zmianach wprowadzonych przez nowelizację Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. przestępstwo zabójstwa w typie podstawowym z art. 148 § 1 k.k. jest zagrożone w sankcji karnej alternatywnej karą pozbawienia wolności od lat 10 (do lat 30) i karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Skutkiem usunięcia kary 25 lat pozbawienia wolności z katalogu kar z art. 32 k.k. jest modyfikacja ogólnych granic terminowej kary pozbawienia wolności z art. 37 k.k. Przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. granice tzw. terminowej kary pozbawienia wolności wynosiły od miesiąca do lat 15, natomiast po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.

¹² *Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2024*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>, s. 4 [dostęp 15.05.2023], dalej jako *uzasadnienie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.*

granice tej kary wynoszą od miesiąca do lat 30. Z tego wynika, że dolna granica pozostawiona została bez zmian, natomiast górna granica tej kary została podwyższona dwukrotnie. Wprowadzenie tak daleko idących zmian projektodawca uzasadnił w sposób następujący:

Oznaczony punktowo, sztywny wymiar tej kary powoduje, że sąd, decydując się na jej zastosowanie, pozbawiony jest możliwości miarkowania kwantum prawnokarnej dolegliwości. Z kolei znaczny odstęp między górną granicą terminowej kary pozbawienia wolności a karą 25 lat pozbawienia wolności może niekiedy prowadzić do wymierzenia przez sąd kary nieadekwatnej do stopnia społecznej szkodliwości czynu i winy sprawcy, tj. kary zbyt łagodnej lub zbyt surowej. Negatywne konsekwencje takiego rozwiązania na płaszczyźnie zasady indywidualizacji wymiaru kary są szczególnie widoczne przy wymierzaniu kary za najpoważniejsze przestępstwa popełnione w warunkach współdziałania. W wielu tego typu przypadkach zasada tzw. wewnętrznej sprawiedliwości wyroku wymaga zróżnicowania kar wymierzanych współdziałającym, ale różnica między tymi karami nie powinna przekroczyć kilku lat, gdy tymczasem według aktualnego stanu prawnego w takim przypadku można np. trzem współdziałającym wymierzyć albo karę pozbawienia wolności w identycznym wymiarze albo jednemu 15 lat, drugiemu 25 lat, a trzeciemu dożywotnie pozbawienie wolności.

W literaturze przedmiotu rezygnacja z kary 25 lat pozbawienia wolności z jednoczesnym wydłużeniem granic kary pozbawienia wolności stanowiła już wielokrotnie przedmiot rozważań w związku z wnoszonymi projektami zmian Kodeksu karnego z 1997 r. czy podejmowaną w środowisku karnistów dyskusją nad reformą prawa karnego. Wprowadzenie takich rozwiązań spotkało się ze zróżnicowaną oceną. Zwolennicy rezygnacji z kary 25 lat pozbawienia wolności z jednoczesnym wydłużeniem rozpiętości granic kary pozbawienia wolności powyżej lat 15 podnosili, że górna granica kary pozbawienia wolności oraz sztywny charakter kary 25 lat pozbawienia wolności nie dawała sądowi dużej swobody kształtowania wymiaru kary w przypadku najcięższych przestępstw, a rozstęp między tymi karami jest zbyt duży. Natomiast ustalenie górnej granicy kary pozbawienia wolności powyżej lat 15 „dawałoby sądowi większą swobodę w kształtowaniu wymiaru kary – bez konieczności sięgania po sztywnie określoną karę 25 lat pozbawienia wolności w sytuacjach, gdy wystarczyłoby orzec karę np. 18 czy 20 lat pozbawienia wolności”¹³. Z kolei przeciwnicy usunięcia kary 25 lat pozbawienia wolności podnosili, że jej usunięcie spowoduje, że w katalogu kar obecna będzie tylko jedna kara o charakterze wyjątkowym. W rzeczywistości orzekane kary pozbawienia wolności przykładowo w wymiarze lat 20, mogą być traktowane jako niemające takiego charakteru. We wprowadzeniu takiego rozwiązania upatrywano dążenie do zwiększenia

¹³ Z. Sienkiewicz, *Niektóre propozycje zmian w regulacji kar, środków karnych i środków probacyjnych*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 4, s. 30-31; V. Konarska-Wrzošek, *Propozycje zmian katalogu kar w kodeksie karnym z 1997 r. w zakresie kar pozbawienia wolności oraz dolegliwości związanych z niektórymi rodzajami kar wolnościowych*, *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 861-863.

stopnia punitywności wymiaru kary¹⁴. Podkreślano przy tym, że wydłużenie granic kary pozbawienia wolności prowadzić będzie do zwiększenia liczby orzekanych kar najsurowszych w tym kary dożywotniego pozbawienia wolności¹⁵.

IV. Modyfikacja zagrożenia karą za przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego i niektóre przestępstwa z ustaw dodatkowych przewidujących odpowiedzialność karną

Skutkiem prawnym wyeliminowania z katalogu kar kary 25 lat pozbawienia wolności oraz modyfikacji ogólnych granic tzw. terminowej kary pozbawienia wolności są liczne zmiany w przepisach części ogólnej oraz w obszarze zagrożenia karą za przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego i za niektóre przestępstwa z ustaw dodatkowych przewidujących odpowiedzialność karną, które zagrożone są samoistną karą pozbawienia wolności, jak również za te przestępstwa, które zagrożone są karą pozbawienia wolności i karą 25 lat pozbawienia wolności.

Dokonując całościowej analizy zmian wprowadzonych nowelizacją Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. w obszarze zagrożenia karą z części szczególnej Kodeksu karnego, należy stwierdzić, że zmiany na tej płaszczyźnie nie mają jedynie charakteru dostosowawczego do zmodyfikowanych granic kary pozbawienia wolności i wyeliminowanej kary 25 lat pozbawienia wolności, czego nie kryje sam projektodawca¹⁶.

W omawianym zakresie trzeba wyróżnić następujące grupy zmian.

¹⁴ Przykładowo takie stanowisko prezentuje M. Melezini, która zauważa, że: „Do wskazanej zmiany w obszarze kary pozbawienia wolności i jej uzasadnienia należy podejść krytycznie. Nie podzielam optymizmu twórców ustawy, że wyeliminowanie z katalogu kar kary 25 lat pozbawienia wolności oraz podwyższenie górnej granicy kary pozbawienia wolności do 30 lat nie spowoduje wzrostu poziomu represyjności polityki karnej. Za dokonany zabieg normatywnym w imię potrzeby realizacji w praktyce zasady indywidualizacji kary kryją się bowiem zasadnicze założenia i cele ustawodawcy, które wyrażają dążenia do wydatnego zaostrzenia represji karnej”. M. Melezini, *Wokół propozycji zmiany...*, s. 20.

¹⁵ J. Warylewski, *op. cit.*, s. 633.

¹⁶ W *Uzasadnieniu do nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.* wskazano w szczególności, że: „Projekt przewiduje podwyższenie ustawowych zagrożeń karnych za najpoważniejsze przestępstwa. Jednak ponad 90% proponowanych podwyższeń sankcji polega wyłącznie na podwyższeniu górnego zagrożenia. W tym kontekście projekt, zwiększając rozpiętość sankcji, zmierza do zwiększenia zakresu uznania sędziowskiego przy wymiarze kary, pozwalając dostosować jej wymiar do stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz winy sprawcy, również w przypadku czynów o bardzo wysokim stopniu karygodności czynu lub winy sprawcy, czego obecny stan prawny nie zapewnia. Proponowane podwyższenia zagrożeń karnych są uzasadnione w szczególności w kontekście czynów, które naruszają dobra więcej niż jednej osoby (np. sprawca ze szczególnym udręczeniem pozbawia wolności trzy osoby)”.

Do pierwszej grupy zmian należy zaliczyć te, które odnoszą się do przestępstw, które przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone były samoistną karą pozbawienia wolności. W tym zakresie ustawodawca przewiduje liczne modyfikacje. Kierunek tych zmian kształtuje się w sposób następujący:

a) zmiana górnej granicy kary pozbawienia wolności (nieprzekraczająca 15 lat) bez modyfikacji dolnej granicy kary pozbawienia wolności – np. za przestępstwo z art. 154 § 2 k.k. – przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone karą pozbawienia wolności „od lat 2 do 12”, po zmianie zagrożone karą pozbawienia wolności „od lat 2 do 15”. Taka sama zmiana nastąpiła przykładowo za przestępstwo zgwałcenia w typie podstawowym z art. 197 § 1 k.k. W przypadku tego przestępstwa ustawodawca nie zdecydował się na uznanie go za zbrodnie, co budzi zastrzeżenia, jeżeli zwróci się uwagę na motywy wprowadzonych zmian w odniesieniu do przestępstw przeciwko wolności seksualnej. Powyższe zmiany zagrożenia karą przedstawiają się interesująco z dwóch zasadniczych względów. Mianowicie ustawodawca przy zmienionej górnej granicy nie zmodyfikował dolnej granicy. To przestępstwo pozostało występkiem. Natomiast górna granica zagrożenia karą za to przestępstwo po zmianie odpowiada górnej granicy kary pozbawienia wolności, za niektóre zbrodnie w schemacie sankcji karnej z karą pozbawienia wolności o rozpiętości „od lat 3 do 15” przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. Dokonując analizy z perspektywy modeli sankcji karnych, okazuje się, że ustawodawca wprowadza nowy model sankcji karnej, o nieznanej przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. rozpiętości;

b) zmiana górnej granicy kary pozbawienia wolności powyżej lat 15, bez modyfikacji dolnej granicy kary pozbawienia wolności – np. za przestępstwo z art. 124 § 1 k.k. – przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone „karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 (do 15)”, aktualnie zagrożone karą pozbawienia wolności „od lat 3 do 20”. Zmiana ta poza modyfikacją górnej granicy wiąże się także z wprowadzeniem nowego modelu sankcji karnej o nieznanej dotychczas rozpiętości, tj. „od 3 do 20 lat pozbawienia wolności”. Taka sama zmiana nastąpiła przykładowo w odniesieniu do zagrożenia karą za przestępstwo zgwałcenia w typie kwalifikowanym z art. 197 § 3 k.k.;

c) zmiana dolnej i górnej granicy kary pozbawienia wolności (w granicach nieprzekraczających lat 15) – np. 158 § 3 k.k. – przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone „karą pozbawienia wolności od roku do lat 10”, aktualnie zagrożone karą pozbawienia wolności „od lat 2 do 15” – w tym przypadku dolna granica został podwyższona dwukrotnie, natomiast górna

o połowę¹⁷. Podobną uwagę należy odnieść do przestępstwa z art. 158 § 1 k.k. Zmiana zagrożenia karą pozbawienia wolności „od miesiąca do lat 3” na „od 3 miesięcy do lat 5”. Czy zmiana zagrożenia karą za przestępstwo z art. 158 § 2 k.k. z kary pozbawienia wolności w granicach „od 6 miesięcy do lat 8” na „od roku do lat 10”.

Druga grupa obejmuje te przestępstwa, które przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone były alternatywnie karą pozbawienia wolności i karą 25 lat pozbawienia wolności. W omawianym zakresie należy wyróżnić następujące grupy zmian:

a) wyeliminowanie z zagrożenia karą kary 25 lat pozbawienia wolności z jednoczesną modyfikacją górnej granicy kary pozbawienia wolności. Jako przykład można wskazać na modyfikację zagrożenia karą za przestępstwo z art. 118 § 2 k.k. Przestępstwo to przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone było: „karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 i karą 25 lat pozbawienia wolności”. Aktualnie przestępstwo to jest zagrożone jedną karą – karą pozbawienia wolności w sankcji karnej jednorodzącej, zamiast jak wcześniej dwoma karami: karą pozbawienia wolności i wyjątkową karą 25 lat pozbawienia wolności w sankcji karnej alternatywnej. Modyfikacja zagrożenia karą stwarzać będzie możliwość orzeczenia kary w wymiarze powyżej lat 15, czego przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. Kodeks karny nie przewidywał. Wprowadzony zostanie także schemat sankcji karnej jednorodzącej o nieznaney dotychczas rozpiętości – od lat 5 do 25. Taka rozpiętość sankcji karnej może stwarzać podstawę dla sformułowania wniosku, że przybiera ona postać sankcji bezwzględnie określonej.

Trzecia grupa obejmuje te przestępstwa, które przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. zagrożone były alternatywnie karą pozbawienia wolności, karą 25 lat pozbawienia wolności i karą dożywotniego pozbawienia wolności. W omawianym zakresie należy wyróżnić następujące grupy zmian:

a) wyeliminowanie z zagrożenia karą kary 25 lat pozbawienia wolności z jednoczesną zmianą górnej granicy kary pozbawienia wolności. Jako przykład można wskazać na przestępstwo z art. 118 § 1 k.k. (ludobójstwo). Przestępstwo to było zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności i karą dożywotniego pozbawienia wolności. Po zmianie zagrożenie karą za to przestępstwo kształtuje się w sposób następujący: „podlega karze pozbawienia wolności od lat 12 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności”. Dokonując analizy tej zmiany, zachodzi potrzeba zwrócenia uwagi na kilka zagadnień. Po pierwsze, zagrożenie karą za to przestępstwo nie zostało zmodyfikowane

¹⁷ W zakresie schematu sankcji karnej oraz jej rozpiętości zob. uwagi zamieszczone w pkt. a.

do zmienionego zagrożenia karą za przestępstwo zabójstwa w typie kwalifikowanym z art. 148 § 2 k.k., które po zmianie zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 15 (do 30) i karą dożywotniego pozbawienia wolności. Takie rozwarstwienie na płaszczyźnie karnoprawnej ochrony dóbr chronionych przez art. 118 § 1 k.k. i art. 148 § 2 k.k. nie jest możliwe do zaakceptowania. Dobro prawne chronione przez art. 118 § 1 k.k. nie zasługuje na niższą ochronę niż dobro prawne chronione przez art. 148 § 2 k.k. Z tego względu ustawodawca powinien jak najszybciej naprawić swój błąd¹⁸.

Po drugie, z zagrożenia karą wyeliminowana została kara pośrednia pomiędzy karą pozbawienia wolności w granicach od lat 12 do 15 i karą dożywotniego pozbawienia wolności, czyli kara 25 lat pozbawienia wolności. Należy stwierdzić, że wyeliminowanie z katalogu kar i zagrożenia karą kary 25 lat pozbawienia wolności nie oznacza, że w zagrożeniu karą przewidziana została tylko jedna najsurowsza kara, gdyż wymiar kary 25 lat pozbawienia wolności „przejmuje” kara pozbawienia wolności, o czym nie można zapominać w sądowym wymiarze kary. Po trzecie, ustawodawca, pozostawiając dolną granicę kary pozbawienia wolności, nie dookreślił górnej jej granicy, co oznacza, że wyznacza ją przepis art. 37 k.k. Będzie ona wynosiła 30 lat. Po czwarte, patrząc z perspektywy dwóch powyższych zmian, wymaga wskazania, że po wprowadzonych zmianach kara pozbawienia wolności nie tylko obejmie swoim zakresem dotychczasowy wymiar kary 25 lat pozbawienia wolności, ale również stwarzać będzie możliwość orzeczenia w zwykłym wymiarze kary, czego nie przewidywał Kodeks karny przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r., kary pozbawienia wolności w granicach od 15 lat i jednego miesiąca do lat 24 i 11 miesięcy oraz kary 25 lat pozbawienia wolności i jednego miesiąca do lat 30. Orzeczenie kary pozbawienia wolności o takim wymiarze jest całkiem realne, zwłaszcza jeżeli zwróci się uwagę na określenie granic tej kary w zagrożeniu karą za dane przestępstwo z części szczególnej czy ustaw dodatkowych przewidujących odpowiedzialność karną. Po piąte, ustawodawca wprowadził nowy schemat sankcji karnej nieznany Kodeksowi karnemu sprzed wejścia w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.

b) wyeliminowanie z zagrożenia karą, kary 25 lat pozbawienia wolności z jednoczesną modyfikacją dolnej i górnej granicy kary pozbawienia wolności. Jako przykład można wskazać na modyfikacje zagrożenia karą za przestępstwo z art. 148 § 1 k.k. Przestępstwo to zagrożone było: „karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karą 25 lat pozbawienia wolności i karą dożywotniego pozbawie-

¹⁸ Na brak spójności pomiędzy zagrożeniem karą za przestępstwo ludobójstwa z art. 118 § 1 k.k. oraz przestępstwa zabójstwa w typie kwalifikowanym z art. 148 § 2 k.k. zwracała uwagę blisko 13 lat temu K. Daszkiewicz, *O karaniu morderstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 10–11 oraz T. Gardocka, *Kwalifikowane typy zabójstw w Kodeksie karnym z 1997 r. Próba stopniowania zła*, „Myśl Ekonomiczna i Prawna” 2006, nr 1, s. 21.

nia wolności”. Aktualnie zagrożone jest karą pozbawienia wolności w sankcji karnej jednorodziejowej od lat 10 (do lat 30) i karą dożywotniego pozbawienia wolności. Wprowadzona zmiana pozostaje w sprzeczności z uzasadnieniem ustawy nowelizującej Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r. W uzasadnieniu podkreślono, że:

niezbędne jest zatem normatywne poszerzenie możliwości orzekania kar pozbawienia wolności do 30 lat za przestępstwa zagrożone karami najsurowszymi i proporcjonalne zaostrzenie górnych granic kar w pozostałych typach czynów zagrożonych karami surowszymi. Należy przy tym zauważyć, że podwyższenie górnej granicy terminowej kary pozbawienia wolności pozwoli na stosowanie przez sędziów szerszego spektrum możliwości orzekania kar, dostosowanego do indywidualnych okoliczności danego wypadku. Z tego względu nie podwyższano w tych wypadkach dolnych granic ustawowego zagrożenia¹⁹.

W zbliżony sposób nastąpiła zmiana zagrożenia karą za przestępstwo zabójstwa w typie kwalifikowanym z art. 148 § 2 k.k. Mianowicie przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. przestępstwo to zagrożone było karą pozbawienia wolności od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności i karą dożywotniego pozbawienia wolności. Po zmianie zagrożone jest karą pozbawienia wolności od lat 15 do lat 30 i karą dożywotniego pozbawienia wolności. W przypadku tego przestępstwa po zmianie, dolna granica kary pozbawienia wolności oznaczona została na lat 15 i odpowiada górnej granicy kary pozbawienia wolności z art. 37 k.k. przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.

Zmiany w obszarze części szczególnej Kodeksu karnego wywołują także liczne zastrzeżenia ze względu na rażącą niespójność w sposobie określenia zagrożenia karą za poszczególne przestępstwa. Liczba tych niespójności jest tak znacząca, że wykracza poza zakres niniejszego opracowania. Z tego względu posłużę się jedynie kilkoma przykładami. Powyżej zwrócono uwagę na taką niespójność w odniesieniu do określenia zagrożenia karą za przestępstwo ludobójstwa z art. 118 § 1 k.k. i przestępstwa zabójstwa w typie kwalifikowanym z art. 148 § 2 k.k. Przy tej okazji zachodzi potrzeba zwrócenia uwagi na kolejny przejaw braku spójności między zagrożeniami karą za te przestępstwa. Nastąpi to na przykładzie zagrożenia karą za przygotowanie do zbrodni ludobójstwa z art. 118 § 1 k.k., a wprowadzonym przez nowelizację Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. przygotowaniem do zbrodni zabójstwa w typie podstawowym i kwalifikowanym z art. 148 § 2 i 3 k.k. Otóż po zmianie zagrożenia te kształtują się w sposób następujący. Zgodnie z art. 126c k.k. przygotowanie do zbrodni ludobójstwa jest zagrożone karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20 (poprzednio zagrożone karą pozbawienia od lat 3 do 15), podczas gdy przygotowanie do zbrodni zabójstwa, zgodnie z art. 148 § 5 k.k. karą pozbawienia wolności od lat 2 do lat 15.

¹⁹ *Uzasadnienie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.*, s. 54-55.

Kolejnym przejawem braku omawianej spójności jest relacja pomiędzy zagrożeniem karą za przygotowanie do zbrodni zabójstwa w typie podstawowym i typie kwalifikowanym a zmodyfikowanym zagrożeniem karą za przestępstwo z art. 158 § 3 k.k. i zmodyfikowanym zagrożeniem karą za przestępstwo zgwałcenia w typie podstawowym z art. 197 § 1 k.k. W tych trzech przypadkach zagrożenie karą jest takie samo (od lat 2 do 15).

Poważne zastrzeżenia wzbudza także określenie zagrożenia karą za nowe typy kwalifikowane z art. 294 § 3 i 4 k.k. W przypadku typu kwalifikowanego z art. 294 § 3 k.k. jest to zagrożenie karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20. W tym przypadku zagrożenie karą za przestępstwo z art. 294 § 3 k.k. jest identyczne jak zmodyfikowane zagrożenie karą za kwalifikowane odmiany przestępstwa zgwałcenia z art. 197 § 3 pkt 1 i 3 k.k. i nowo wprowadzone kwalifikowane odmiany tego przestępstwa. Natomiast w przypadku typu kwalifikowanego z art. 294 § 4 k.k. jest to zagrożenie karą pozbawienia wolności od lat 5 do 25. Tym samym ustawodawca zrównał zagrożenie karą za konwencyjne przestępstwo z art. 118 § 2 k.k., art. 118a § 2 k.k. czy 122 § 2 k.k. z zagrożeniem karą za przestępstwo kwalifikowane z art. 294 § 4 k.k. Takie określenie zagrożenia karą stanowi następstwo błędnej oceny ustawodawcy, na jakim poziomie w hierarchii znajdują się dobra chronione przez te przepisy. W rzeczywistości zdecydował w tym przypadku model sprawowanej władzy, a nie hierarchia dóbr prawnych. Przy arbitralnej ocenie dóbr chronionych prawem, prawo karne staje politycznym instrumentem sprawowania władzy²⁰.

W uzasadnieniu do ustawy zmieniającej Kodeks karny z 1997 r. wskazano, że:

W praktyce przestępstwa przeciwko mieniu o tak wysokiej wartości z reguły są popełniane z premedytacją i podejmowaniem szeregu czynności przygotowawczych, we współdziałaniu, często w ramach zorganizowanych grup lub związków przestępczych, a więc przez osoby, które stanowią znaczne zagrożenie dla porządku prawnego, a nie sprawców, którzy wykorzystują tylko nadarżającą się sposobność. W tym kontekście zasadne jest proponowane stypizowanie takich czynów jako zbrodni i zagrożenie ich projektowanymi sankcjami²¹.

Uzasadnienie dla takiego rozwiązania pozostaje w sprzeczności z motywami pozostałych wprowadzonych zmian. Mianowicie ustawodawca, uzasadniając zmiany zmierzające do wzmocnienia stopnia represyjności części szczególnej Kodeksu karnego, wskazał, że: „Proponowane zmiany stanowią konsekwencję przyjętego w projekcie kierunku wzmoczonej ochrony życia i zdrowia człowieka oraz wolności seksualnej, jako wartości o pierwszoplanowym znaczeniu”²².

²⁰ Por. J. Giezek, *W poszukiwaniu podstaw odpowiedzialności we współczesnym prawie karnym oraz możliwości ich naukowego uzasadnienia*, [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022, s. 24–46.

²¹ *Uzasadnienie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.*, s. 91–92.

²² *Ibidem*, s. 54.

V. Ocena kary pozbawienia wolności w granicach od miesiąca do lat 30 a wyjątkowy i eliminacyjny jej charakter

W kontekście analizowanych zmian pojawia się pytanie, czy wyeliminowanie z katalogu kar, kary 25 lat pozbawienia wpłynie na sposób postrzegania pozostałych izolacyjnych kar, tj. kary pozbawienia wolności i kary dożywotniego pozbawienia wolności. W przypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności taki stan rzeczy nie będzie miał miejsca. Oznacza to, że kara ta w dalszym ciągu będzie postrzegana jako kara wyjątkowa²³ o eliminacyjnym charakterze²⁴. Odnosząc się do kary 25 lat pozbawienia wolności, przypomnienia wymaga to, że kara ta postrzegana była jako kara odrębna od kary pozbawienia wolności. Była także traktowana jako kara o charakterze wyjątkowym, za czym przemawia nie tylko to, że była przewidziana w zagrożeniu karą obok kary dożywotniego pozbawienia wolności za najcięższe zbrodnie, ale także to, że pod względem funkcji bliżej jej do kary dożywotniego pozbawienia wolności niż do tzw. terminowej kary pozbawienia wolności²⁵. Kara ta określana była mianem kary o charakterze eliminacyjnym²⁶. W literaturze

²³ Zob. L. Wilk, *Kara dożywotniego pozbawienia wolności i problemy jej łagodzenia*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 6, s. 21-22; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 listopada 2012 r., II AKa 279/12, LEX nr 1240261.

²⁴ Na taki charakter tej kary zwraca uwagę orzecznictwo. W wyroku z dnia 27 stycznia 2022 r., Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II AKa 316/21, LEX nr 3329715 zwrócił uwagę, że: „Kara dożywotniego pozbawienia wolności jest karą o ogromnym stopniu surowości, o charakterze bardziej zabezpieczającym i eliminacyjnym niż prewencyjnym i korygującym. Orzeka się ją więc w takich sytuacjach, w których tylko taka kara jest karą spełniającą i uwzględniającą wszystkie dyrektywy jej wymiaru przewidziane w art. 53 k.k.”. W zbliżony sposób do charakteru tej kary odniósł się Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 22 listopada 2017 r., II AKa 323/17, LEX nr 2432036, wskazując, że „Kara dożywotniego pozbawienia wolności to kara wybitnie odwetowa o charakterze eliminacyjnym (zabezpieczającym), ukierunkowana na funkcje społeczno-prewencyjne oraz izolacyjne. Wprowadzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności jako substytutu kary śmierci potwierdza, że jej zasadniczym celem ma być zabezpieczenie społeczeństwa przed niebezpiecznymi sprawcami najpoważniejszych przestępstw”. Odnotowania wymaga to, że kara ta określana jest niekiedy mianem kary o charakterze *quasi* eliminacyjnym lub odmawia się jej dożywotniego charakteru. Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 kwietnia 2017 r., II AKa 41/17, LEX nr 2307607; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2017 r., II AKa 323/17, LEX nr 2432036; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 marca 2016 r., II AKa 23/16, LEX nr 2136972; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 czerwca 2012 r., II AKa 84/12, LEX nr 1220219; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 maja 2008 r., II AKa 13/08, LEX nr 447031. Zob. także L. Tyszkiewicz, *Propozycja reformy kar najsurowszych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 12, s. 7-8; A. Bojańczyk, *Uzasadnienie wyroku skazującego na karę dożywotniego pozbawienia wolności (z procesowej problematyki orzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności)*, [w:] *Dożywotnie pozbawienie wolności. Zabójca, jego zbrodnia i kara*, red. A. Rzepliński, M. Ejchardt-Dubois, M. Niełacna, Warszawa 2017, s. 115-116.

²⁵ Zob. M. Melezini, *Wokół propozycji zmiany górnej granicy kary pozbawienia wolności oraz rezygnacji z kary 25 lat pozbawienia wolności*, „Ius Novum” 2022, nr 3, s. 10 i n.

²⁶ Na taki sposób postrzegania tej kary wskazuje orzecznictwo. Jednocześnie podkreśla się, że kara ta pozbawiona jest resocjalizacyjnego charakteru. Przykładowo w wyroku z dnia 26 stycznia

przedmiotu podkreślono, że kara ta pozwalała na ograniczenie orzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności w sądowym wymiarze kary. Mając na uwadze dotychczasowe postrzeganie kary 25 lat pozbawienia wolności, jak również zmiany, jakie nastąpiły po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r., należy skonstatować, że karę pozbawienia wolności o nowo wyznaczonych granicach, tj. od miesiąca do lat 30 nie należy postrzegać, jak kary pozbawienia wolności w dotychczasowym wymiarze od miesiąca do lat 15. Na tym tle pojawia się pytanie, w odniesieniu do tych przestępstw, które po zmianie zagrożone będą karą pozbawienia wolności w granicach do 25 czy do 30 lat pozbawienia wolności, w jakich granicach kara pozbawienia wolności powinna być postrzegana jako kara o charakterze wyjątkowym. Dokonując próby oceny tego stanu rzeczy, należy stwierdzić, że przy granicach kary pozbawienia od 1 miesiąca do lat 30, karą pozbawienia wolności o charakterze wyjątkowym jest kara pozbawienia wolności w granicach od 20 do 30 lat.

Z tego względu należy stwierdzić, że wypracowana w odniesieniu do kary 25 lat pozbawienia wolności linia orzecznictwa uzasadniająca orzeczenie tej kary, może zostać wykorzystana przy wymiarze kary pozbawienia wolności od 20 do 30 lat.

2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, II AKa 118/20, LEX nr 3147959, wskazał, że: „Kara 25 lat pozbawienia wolności jest karą o wyjątkowym charakterze, charakterze eliminacyjnym i powinna być wymierzana za przestępstwa o najcięższym charakterze. Jej celem nie jest bowiem resocjalizacja, ale ochrona społeczeństwa przed osobami, które nie rokują żadnej poprawy, a ich właściwości wskazują na głęboką i utrwaloną demoralizację”. W zbliżony sposób postrzega tę karę Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 14 listopada 2018 r., II AKa 175/18, LEX nr 2630446, wskazując: „Kara 25 lat pozbawienia wolności jest karą wyjątkową, realizującą w istocie jedynie rolę odwetową i eliminacyjną, to jest zabezpieczającą społeczeństwo przed powrotem na wolność osób niejako «na stałe» zagrażających najpoważniejszymu dobrom chronionym prawem (w praktyce życie i zdrowie). Ta wyjątkowa kara może być stosowana jedynie w najpoważniejszych wypadkach, gdy w istocie nie istnieją już żadne szanse na resocjalizację sprawcy”, czy Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 13 czerwca 2018 r., II AKa 126/18, LEX nr 2522795, zwracając uwagę, że: „Kara 25 lat pozbawienia wolności ma charakter przede wszystkim eliminacyjny, chroniący społeczeństwo przed niebezpiecznym sprawcą niepodatnym na resocjalizujące oddziaływanie kary terminowego pozbawienia wolności. Należy ją stosować w wypadkach najcięższych zbrodni, gdy okoliczności obciążające głęboko zdemoralizowanego sprawcę zdecydowanie przeważają nad łagodzącymi, a stopień winy uzasadnia sięgnięcie po nią”. Zob. także wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 kwietnia 2022 r., II AKa 61/22, LEX nr 3397940; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2018 r., II AKa 245/18, Biul.SAKa 2018, nr 3, poz. 5-6; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 31 maja 2017 r., II AKa 135/17, LEX nr 2383357; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 kwietnia 2017 r., II AKa 110/17, LEX nr 2317648; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 czerwca 2016 r., II AKa 232/15, LEX nr 2079200. Por. również wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 czerwca 2020 r., II AKa 429/19, LEX nr 3054660.

VI. Uwagi końcowe

Konkludując poczynione rozważania w przedmiocie zmian w obszarze katalogu kar oraz zagrożenia karą za przestępstwa z części szczególnej i za niektóre przestępstwa z ustaw dodatkowych przewidujących odpowiedzialność karną, należy stwierdzić, że:

a) zmiany, jakie wprowadza ustawa nowelizująca Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r., skutkują daleko idącym przeobrażeniem systemu karnoprawnej reakcji za przestępstwo w kierunku zwiększenia stopnia jego represyjności;

b) leżące u podstaw Kodeksu karnego z 1997 r. założenia polityczno-kryminalne uległy zredefiniowaniu, w następstwie czego po wejściu w życie omawianych zmian kształtują się one odmiennie;

c) zmiana założeń polityczno-kryminalnych Kodeksu karnego z 1997 r. oraz liczne zmiany, jakie nastąpiły w obszarze systemu karnoprawnej reakcji za przestępstwo, stanowią podstawę dla stwierdzenia, że w obszarze polskiego porządku prawnego obowiązuje nowy Kodeks karny, a nie znowelizowany Kodeks karny z 1997 r. Stanowi to rażące naruszenie procesu legislacyjnego, gdyż ustawodawca, dążąc do uchwalenia nowego Kodeksu karnego, uczynił to „pod przykrywką” nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.;

d) kierunek wprowadzonych zmian wywołuje wątpliwości co do rzeczywistych intencji ustawodawczych. Ich wprowadzenie rodzi obawę co do traktowania prawa karnego w kategoriach czysto instrumentalnych dla zdobycia głosów wyborczych w wyborach parlamentarnych 15 października 2023 r.;

e) nie bez znaczenia pozostaje także to, w jakim otoczeniu normatywnym doszło do uchwalenia ustawy nowelizującej Kodeks karny z 7 lipca 2022 r. Patrząc z tej perspektywy, tworzone w autorytarnym systemie państwa, polskie prawo karne stanie się instrumentem służącym zarządzaniu i dyscyplinowaniu społeczeństwa przez represje i odstraszenie. Z tego względu należy stwierdzić, że prawo karne stanie się instrumentem służącym umacnianiu władzy autorytarnej;

f) w kontekście zmian ustrojowych polskiego sądownictwa i próby dyscyplinowania sędziów „pod dyktando” władzy wykonawczej przy wykorzystaniu instrumentów o charakterze represyjnym, rodzi się obawa, że stopień punitowności polskiego wymiaru sprawiedliwości ulegnie drastycznemu nasileniu, co, jak wynika z uzasadnienia ustawy nowelizującej Kodeks karny z dnia 7 lipca 2022 r., jest jednym z podstawowych założeń leżących u podstaw reformy prawa karnego;

g) zmiany w obszarze zagrożenia karą za poszczególne przestępstwa skutkują naruszeniem spójności systemu sankcji karnych;

h) wbrew przyjętemu przez projektodawców założeniu, że dobrem prawnym zasługującym na najwyższą ochronę jest życie, zdrowie i wolność seksualna, ustawa zrównuje te dobra prawne z dobrem prawnym w postaci mienia;

i) po wprowadzonych zmianach, karę pozbawienia wolności w graniach od 20 do 30 lat należy postrzegać jako karę wyjątkową i eliminacyjną;

j) w związku z wyeliminowaniem z katalogu kar kary 25 lat pozbawienia za dopuszczalne należy uznać wykorzystanie linii orzeczniczej uzasadniającej orzeczenie kary 25 lat pozbawienia w odniesieniu do kary pozbawienia wolności orzekanej w wymiarze od lat 20 do 30;

k) tak ukształtowane, po wprowadzonych zmianach, represyjne prawo karne, stanowić może punkt odniesienia dla dalszych reform prawa karnego w szczególności w tych sytuacjach, gdy okaże się, że wprowadzone zmiany nie doprowadziły do wyznaczonego przez projektodawców celu w postaci ograniczenia zjawiska przestępczości danej kategorii.

Bibliografia

Literatura

Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022.

Bojańczyk A., *Uzasadnienie wyroku skazującego na karę dożywotniego pozbawienia wolności (z procesowej problematyki orzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności)*, [w:] *Dożywotnie pozbawienie wolności. Zabójca, jego zbrodnia i kara*, red. A. Rzepliński, M. Ejchardt-Dubois, M. Niełacna, Warszawa 2017.

Bojarski T., *Kierunek zmian dokonanych w kodeksie karnym z 1997 r. Charakterystyka ogólna*, [w:] *Zmiany w polskim prawie karnym po wejściu w życie kodeksu karnego z 1997 r.*, red. T. Bojarski, K. Nazar, A. Nowosad, M. Szwarczyk, Lublin 2006.

Daszkiewicz K., *Kodeks karny – „liberalny czy racjonalny”?*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011.

Daszkiewicz K., *O karaniu morderstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5.

Gardocka T., *Kwalifikowane typy zabójstw w Kodeksie karnym z 1997 r. Próba stopniowania zła*, „Myśl Ekonomiczna i Prawna” 2006, nr 1.

Gardocki L., *Prawo karne lat osiemdziesiątych*, [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008.

Giezek J., *Funkcje prawa karnego w autorytarnym systemie sprawowania władzy*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, nr 1.

Giezek J., *W poszukiwaniu podstaw odpowiedzialności we współczesnym prawie karnym oraz*

- możliwości ich naukowego uzasadnienia, [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022.
- Kaczmarek T., *Kryminalno-polityczne założenia nowego Kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1997, t. 1.
- Kaczmarek T., *Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne oraz kryminalno-polityczne założenia*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, t. 3.
- Kaczmarek T., *Racjonalny ustawodawca wobec opinii publicznej*, [w:] T. Kaczmarek, *Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 50-lecia naukowej twórczości*, t. 2: *Lata 2006-2015*, Wrocław 2016.
- Kochanowski J., *Redukcja odpowiedzialności karnej. Analiza i ocena założeń Kodeksu karnego z 1997r. na tle innych polskich kodyfikacji karnych*, Warszawa 2000.
- Konarska-Wrzosek V., *Propozycje zmian katalogu kar w kodeksie karnym z 1997 r. w zakresie kar pozbawienia wolności oraz dolegliwości związanych z niektórymi rodzajami kar wolnościowych*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012.
- Konarska-Wrzosek V., *Racjonalność i sprawiedliwość karania w świetle unormowań kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] *Doctrina multiplex veritas una. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu, Twórcy Katedry Kryminalistyki*, red. V. Kwiatkowska-Darul, A. Marek, A. Bulsiewicz, Toruń 2004.
- Marek A., *Kodyfikacja prawa karnego w Polsce na tle przemian społeczno-ustrojowych*, [w:] *Przemiany polskiego prawa*, red. E. Kustra 2001.
- Marek A., *Nowy Kodeks karny – zasady odpowiedzialności, nowa polityka karna*, „Monitor Prawniczy” 1997, nr 12.
- Mąciór W., *Założenia polityki karnej w projekcie kodeksu karnego z 1995 r.*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 9.
- Mąciór W., *Złe prawo trzeba zmieniać*, „Rzeczpospolita” 2005, nr 157.
- Melezini M., *Czy zaostrzyć represję karną. O projektach nowelizacji Kodeksu karnego*, [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008.
- Melezini M., *Granice czasowe kary pozbawienia wolności (stan obecny i proponowane zmiany)*, [w:] *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Zochowska, Warszawa 2005.
- Melezini M., *Proponowane zmiany w regulacji kar*, [w:] *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, red. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala, Warszawa 2022.
- Melezini M., *Punitiveność wymiaru sprawiedliwości karnej w Polsce w XX wieku*, Białystok 2003.
- Melezini M., *Wokół propozycji zmiany górnej granicy kary pozbawienia wolności oraz rezygnacji z kary 25 lat pozbawienia wolności*, „Ius Novum” 2022, nr 3.
- Mozgawa M., *Kilka uwag na temat Kodeksu karnego z 1997 r.*, [w:] *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania. Ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009.
- Muszyńska A., *Uwagi na temat kierunku zmian prawa karnego materialnego w latach 2015-2019*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020, nr 120, cz. 2.
- Rejman G., *Zasady Kodeksu karnego z 1997 r.*, „Studia Iuridica” 2000, nr 38.

- Sienkiewicz Z., *Niektóre propozycje zmian w regulacji kar, środków karnych i środków probacyjnych*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 4.
- Sienkiewicz Z., *Z rozważań o karach i środkach karnych o charakterze majątkowym (w świetle przepisów Kodeksu karnego z 1997 r.)*, „Archiwum Kryminologii” 2007-2008, t. 29-30.
- Szymanowski T., *Nowelizacja prawa karnego po 1998 r. a represyjność polityki karnej w Polsce*, [w:] *Kary długoterminowe. Polityka karne. Wykonywanie. Warunkowe zwolnienie*, red. T. Gardocka, Warszawa 2006.
- Szymanowski T., *W kwestii represyjności Kodeksu karnego z 1997 r. (na tle kodeksów karnych z 1932 r. i 1969 r.)*, „Przegląd Prawa Karnego” 1998, nr 18.
- Warylewski J., *Nowelizacja kodeksu karnego po siedmiu latach obowiązywania – prezentacja i próba oceny wybranych propozycji*, [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006.
- Wilk L., *Kara dożywotniego pozbawienia wolności i problemy jej łagodzenia*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 6.
- Wróbel W., *Spór o „dostateczny poziom represyjności” prawa karnego w płaszczyźnie legislacyjnej*, [w:] *Represyjność polskiego prawa karnego*, red. A.J. Szwarc, Poznań 2008.
- Zawłocki R., *Przeciw karze dożywotniego pozbawienia wolności w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1996, nr 6.
- Zoll A., *Założenia polityczno-kryminalne kodeksu karnego w świetle wyzwań współczesności*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 9-10.

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 kwietnia 2022 r., II AKa 61/22, LEX nr 3397940.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 stycznia 2022 r., II AKa 316/21, LEX nr 3329715.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 stycznia 2022 r., II AKa 118/20, LEX nr 3147959.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 czerwca 2020 r., II AKa 429/19, LEX nr 3054660.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 listopada 2018 r., II AKa 175/18, LEX nr 2630446.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 czerwca 2018 r., II AKa 245/18, Biul. SAKa 2018, nr 3, poz. 5-6.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2018 r., II AKa 126/18, LEX nr 2522795.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 listopada 2017 r., II AKa 323/17, LEX nr 2432036.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 31 maja 2017 r., II AKa 135/17, LEX nr 2383357.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 kwietnia 2017 r., II AKa 41/17, LEX nr 2307607.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 czerwca 2016 r., II AKa 232/15, LEX nr 2079200.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 marca 2016 r., II AKa 23/16, LEX nr 2136972.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 listopada 2012 r., II AKa 279/12, LEX nr 1240261.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 czerwca 2012 r., II AKa 84/12, LEX nr 1220219.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 maja 2008 r., II AKa 13/08, LEX nr 447031.

Netografia

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2024, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> [dostęp 15.05.2023].